

Notatki Ipidologiczne z okolicy Żyrowic (pow. Słonim) Ipidologische Notizen aus der Umgegend von Słonim

podał

HENRYK EDER

Żyrowice leżą 10 km. na południe od Słonimia w okolicy pagórkowatej, otoczonej małymi kompleksami lasów, jak las „Wiknia” o pow. około 101 ha, należący do Państwowej Szkoły Rolniczo-Leśnej w Żyrowicach i obok leżący „Liljenberg” o pow. około 386 ha, należący do maj. Albertyn własn. Wł. hr. Pusłowskiego. Oprócz tych są jeszcze w bliższej okolicy drobne lasy, należące do prywatnych właścicieli.

Obserwacje moje dotyczą przeważnie najbliższych okolic: przedewszystkiem Wikni i Liljenbergu, mniej lasów dalszych a mianowicie maj. Synkowicze Em. hr. Czapskiego, 12 km. na zachód od Słonimia, Rafałówki, 13 km. i Okuninowa 16 km. na południe od Żyrowic, oraz lasów maj. Albertyn, położonych na wschód od Słonimia.

Ponieważ zebrane Korniki pochodzą przeważnie z lasów powstałych częstokroć sztucznie, przeto ograniczę się głównie do podania gatunków drzew i krzewów, występujących w tych lasach. Najliczniej reprezentowana jest sosna, tworząc w Liljenbergu drzewostany czyste i mieszane wraz ze świerkiem lub brzozą. Drugie miejsce zajmuje świerk, tworząc w Wikni drzewostany czyste, a także z domieszką sosny lub grabu. Trzecie miejsce zajmuje dąb, występujący na glebach żyzniejszych, jako domieszka w drzewostanach sosnowych i świerkowych. Oprócz dębu występują w domieszce grab, osika i brzoza, te ostatnie również jako chwasty w zagajnikach. Spotkać też można pojedynczo lub kępami modrzew. W podsyciu najliczniej występuje leszczyna, dalej jałowiec, jarzębina, szakłak, kruszyna, suchodrzewka, kalina, wilczelyko i inne. Na gruntach szkolnych około folwarku i przy drogach są dość liczne jesiony i wiązy.

Świerk na glebach żyzniejszych, zwłaszcza w lesie szkolnym, jest opanowywany, szczególnie w starszym wieku, przez żagiew korzeniową (*Polyporus annosus*) i bedłkę opieńkę (*Agaricus melleus*), co jest powodem małej odporności na inwazję drukarza. W Liljenbergu w drzewostanach II i III klasy wieku,

wprowadzonych sztucznie na roli, grasuje również żagiew korzeniowa, tworząc poważne luki w zwarcu, a nawet małe halizny i przyczynia się do zmniejszenia odporności tych drzewostanów.

Ze 101 gatunków Korników znanych już z Polski zebrałem dotychczas w okolicy Żyrowic 47.

Scolytus Geoffr.

1. *scolytus* F. Na wiązach około folwarku szkolnego razem ze *Sc. multistriatus* i *Sc. pygmaeus*, lecz mniej liczny od nich. Znalazłem 25 V 1932 kilkanaście okazów na usychającym wiązcie. Obok Chrząszczy były również wyrosnięte larwy i poczwarki, z których wylęły się w klatkach Chrząszcze.

2. *ratzeburgi* Janson. Pospolity na brzozie. Znalazłem 10 VI 1931 kilkadziesiąt okazów w Synkowiczach. W Liljensbergu znajdowałem kilkakrotnie opuszczone obrazy żerowania na leżaninie, lecz Chrząszczy dotychczas nie znalazłem.

3. *pygmaeus* F. Na wiązach licznie w towarzystwie *Sc. multistriatus* i *Sc. scolytus* około folwarku szkolnego. Opada przeważnie gałęzie na chorych wiązach. 25 V 1932 zebrałem w pokaźnej ilości niezupełnie wybarwione Chrząszcze. Oprócz tego znalazłem pod korą większą ilość poczwarek i wyrosniętych larw. Z zebranych (około 3 cm grub.) gałęzi wylęgło się w połowie czerwca kilkaset okazów. Jest to tem ciekawsze stanowisko tego Ogłodka dla Polski, że dotychczas nie był wykazany na wschód od linii Wisły i Bugu.

4. *mali* Bch st. Dość pospolity na jabłoniach w szkolnym sadzie. 26 VI 1932 znalazłem na ściętych zimą drzewach większą ilość Chrząszczy, a także wyrosnięte larwy i poczwarki. Opada przeważnie pnie, konary i grubsze gałęzie, na cieńszych zaś zastępuje go wiele liczniejszy *Sc. rugulosus*.

5. *carpini* R t z b. Znalazłem w parku w Dziewiątkowiczach opuszczone obrazy żerowania na grabie, lecz Chrząszczy dotychczas nie odszukałem.

6. *intricatus* R t z b. Na gałęziach dębowych zebrałem w Wikni 13 VI 1931 i 21 VI 1933 kilkanaście okazów. Oprócz tego znajdowałem kilkakrotnie opuszczone obrazy żerowania na grubszej leżaninie dębowej.

7. *rugulosus* Rtz b. Na jabłoniach w szkolnym sadzie wraz ze *Sc. mali*, lecz o wiele liczniejszy. 26 V 1932 znalazłem większą ilość Chrząszczy, poczwerek i wyrosniętych larw. Z zebranych gałęzi wylęły się w czerwcu masowo Chrząszcze.

8. *multistriatus* Mrsh. Opadł przysypane, po podwyższeniu podwórza folwarcznego, wiązy i prawdopodobnie wszystkie powoli wraz ze *Sc. scolytus* i *Sc. pygmaeus* opanuje i zniszczy. Znalazłem 25 V 1932 wielką ilość Chrząszczy obok poczwerek i wyrosniętych larw. Ze zdartej kory wylęły się w czerwcu masowo Chrząszcze.

Hylesinus F.

9. *crenatus* F. Znalazłem w r. 1930 kilka pięknych obrazów żerowania na jesionach, ściętych obok folwarku szkolnego, lecz Chrząszczy dotychczas nie znalazłem.

Leperesinus Reitt.

10. *fraxini* Panz. Bardzo pospolity na jesionach przy drogach i około szkoły. Znalazłem również jego obraz żerowania na osice! Zimują Chrząszcze, w t. zw. różach na jesionach zupełnie zdrowych, a także na lilaku (*Syringa vulgaris*).

11. *orni* G. Fuchs. Na jesionach wszędzie razem z *Lep. fraxini*.

Dendroctonus Er.

12. *micans* Kug. Na świerkach w wieku 60—120 lat, tak w Wikni jak i w sąsiednim Liljenbergu. Najchętniej opada drzewa okaleczone na glebach wilgotnych a przynajmniej świeżych. Gatunek niezbyt pospolity. Znajdowałem po kilkanaście okazów 24 IV 1929, 12 V 1929 i 29 IX 1929. Natomiast większą ilość znalazłem 10 V 1933 pod korą ściętego pniaka świerkowego.

Blastophagus Eichh.

13. *piniperda* L. Bardzo pospolity wszędzie, szczególnie w kępach sosnowych, położonych wśród pól folwarku szkolnego, a także w Liljenbergu w wyżej położonych drzewostanach.

nach sosnowych. Zimuje jako Chrząszcz w warstwach kory na szych korzeniowych sosen.

14. *minor* Htg. Masowo wszędzie wraz z poprzednim.

Hylurgus Latr.

15. *ligniperda* F. Rzadki Kornik, znalazłem jeden okaz 14 V 1931 w lesie szkolnym.

Hylurgops Lec.

16. *palliatu*s Gyll. Pospolity na leżaninie świerkowej i sosnowej.

Hylastes Er.

17. *ater* Payk. Niezbyt pospolity. Znajdowałem go kilkakrotnie wśród drzewostanów świerkowych w uprawach sosnowych 9 V 1929, 12 V 1929, 18 V 1930 i 18 V 1932.

18. *cunicularius* Er. Bardzo pospolity w Wikni w drzewostanach świerkowych.

19. *angustatus* Hbst. Rzadki Kornik, znalazłem 25 V 1931 jeden okaz w Wikni na pułapce świerkowej.

20. *opacus* Er. Niezbyt pospolity. Zebrałem kilkanaście okazów 3 V 1932 i 18 V 1932 na świerkowym drzewie opałowym.

Polygraphus Er.

21. *polygraphus* L. Bardzo pospolity na świerkach w okolicznych lasach razem z *Ips typographus* i *Pit. chalcographus*. 14 IV 1932. Z zabranego kłosa świerkowego wylęgło się 27 VI 1932 kilkadziesiąt okazów.

Crypturgus Er.

23. *hispidulus* Thoms. Na starszych świerkach 4 V 1929 kilka okazów.

24. *pusillus* Gyll. Pospolity na sośnie. Zebrałem po kilkadziesiąt okazów: w Rafałowce 11 V 1932 i w Żyrowicach w lesie szkolnym 16 V 1932.

25. *cinereus* Hbst. Bardzo pospolity na sośnie wraz z *Bl. minor*.

Cryphalus Er.

26. *abietis* Rtz b. Rzadki. Znalazłem 4 V 1929 kilka okazów na kilkoletniej wejmutce w Wikni.

Ernoporus Thoms.

27. *tiliae* Panz. Znajdowałem kilkakrotnie na gałęziach lip opuszczone obrazy żerowania. Na uschniętej lipie koło folwarku szkolnego znalazłem mnóstwo Chrząszczy 15 V 1933 i 21 VI 1933. Również spotykałem kilkakrotnie większe ilości Chrząszczy i larw w Okuninowie.

Xyloterus Er.

28. *domesticus* L. Znalazłem obrazy żerowania w drewnie olchy, Chrząszczy dotychczas nie znalazłem.

29. *signatus* F. 2 VI 1932 wydlubałem kilka okazów z pnia uschniętej jabłoni. Z zabranego kloca wylęgło się kilkadziesiąt okazów w ciągu miesiąca lipca i pierwszych dni sierpnia. Również znalazłem jego obrazy żerowania w drewnie brzozy i lipy.

30. *lineatus* Ol. Bardzo pospolity wszędzie w drewnie świerków i sosen.

Dryocoetes Eichh.

31. *autographus* Rtz b. Znajdowałem go 2 V 1929 na świerku, 4 V 1929 na kilkoletniej wejmutce i pod tą samą datą w drewnie uschniętej, skutkiem przemarznięcia, jodły. 20 IV 1932 a także w czerwcu złowilem kilkanaście okazów na świerkowych stosach opałowych.

32. *hectographus* Reitt. Rzadszy od poprzedniego. Znalazłem dwa okazy 2 V 1930 na stosie opału i 25 III 1931 na drewnie sosnowem.

Xyleborinus Reitt.

33. *saxeseni* Rtz b. Znalazłem go w większej ilości w drewnie uschniętej lipy a także jeden okaz w drewnie uschniętej jabłoni, którą opadł masowo *Xyl. signatus*. Również znalazłem 20 V 1932 jeden okaz na stosie drzewa opałowego sosnowego w Rafałowce.

Anisandrus Ferr.

34. *dispar* F. Znalazłem kilka samic łączących po stosie świerkowego drzewa opałowego (prawdopodobnie przypadkowo). Oprócz tego 15 V 1933 znalazłem kilkadziesiąt okazów, prze-

ważnie samce, a 19 V 1933 natrafiłem w gałązce uschniętej leszczyny na 19 nieżywych samców w towarzystwie jednej tylko samicy.

Lymantor L ö w.

35. *coryli* Perr. Pospolity na obumarłych gałązkach leszczyny.

Pityophthorus Eichh.

36. *micrographus* L. (nie *pityographus* Rt z b.). Pospolity na świerkach we wszystkich klasach wieku wraz z *Pit. chalcographus*.

37. *chalcographus* L. Najpospolitszy (po drukarzu) Kornik na świerku. Spotykałem go również na sośnie, modrzewiu i wejmutce. Występuje we wszystkich klasach wieku tak na gałęziach, jak i na strzale wraz z drukarzem. Zimuje w stadium imago, poczwarki a często spotykałem bardzo wczesną wiosną wyrosnięte larwy.

38. *trepanatus* Nördl. Rzadki Kornik. Znalazłem jego obrazy żerowania, a w nich szczątki nieżywych Chrząższy, na sośnie z majątku Albertyn. Chrząższy żywych dotychczas nie znalazłem.

39. *bidentatus* Hbst. Niezbyt pospolity na leżaninie sosnowej. Spotykałem go również w Wikni w uprawach sosnowych na sadzonkach. 4 V 1929 zebrałem jeden okaz na sadzonce świerkowej. W lasach maj. Albertyn zbierałem go na najcieńszych gałązkach starych sosen.

40. *quadridens* Htg. Pospolity na leżaninie sosnowej, a także w koronach starych sosen. Również spotykałem go w uprawach na sadzonkach sosnowych i świerkowych.

Ips Deg.

41. *sexdentatus* Ferr. Niezbyt pospolity Kornik na leżaninie sosnowej. Spotykałem go również na świerku.

42. *typographus* L. Bardzo pospolity i niebezpieczny Kornik w Wikni. W r. 1929 opadł i zniszczył około 800 świerków na pow. 100 ha. Po wycięciu drzew i doprowadzeniu lasu do porządku występowanie tego Kornika ogranicza się do opanowywania wiatrołomów, wywrotów i świerków uszkodzonych przez

grzyby. Rzadko opada drzewa zupełnie zdrowe. Prawdopodobnie ma w tutejszych okolicach generację pojedynczą, częste bowiem sprawdzanie pułapek wykazało, że młode Chrząższe wylęgnięte w czerwcu odbywały jeszcze w październiku żer celem osiągnięcia dojrzałości płciowej, rozszerzając nieregularnie miejsca swego wylęgu. Spotykałem również w listopadzie razem: wyrosnięte larwy, poczwarki i młode Chrząższe na leżaninie świerkowej. Występuje prawie zawsze z *Pit. chalcographus* i z *Ips amitinus*, z których pierwszy opada przeważnie gałęzie, rzadziej strzałę, drugi wierzchołki poniżej 14 cm średnicy.

43. *amitinus* Eichh. Występuje w towarzystwie drukarza, lecz mniej obficie, na wierzchołkach starszych świerków. Również jak drukarz niebezpieczny dla świerków.

44. *duplicatus* Sahlb. Rzadki Kornik. Zebrałem jeden okaz w lasach maj. Albertyn 20 VIII 1931 na sośnie.

Orthotomicus Ferr.

45. *proximus* Eichh. Dość pospolity na leżaninie sosnowej.

46. *laricis* F. Pospolity na leżaninie sosnowej.

47. *suturalis* Gyll. Niezbyt pospolity na leżaninie świerkowej.

Pozwalam sobie złożyć na tem miejscu serdeczne podziękowanie Panu Dr. J. J. Karpińskiemu Kierownikowi Parku Narodowego i Państwowej Szkoły dla Leśników w Białowieży za udzielanie mi wskazówek oraz przejrzanie i określenie zebranego materiału.

Résumé.

In der Umgebung von Żyrowice, Kreis Slonim, Wojewodschaft Nowogródek wurden bisjetzt 47 Arten Borkenkäfer angetroffen.

Bemerkenswert ist das Auftreten des *Scolytus pygmaeus* F. auf Ulmen, der bisher östlich von der Wisła-Bug-Linie noch nicht angegeben wurde.

Auf einer Espe habe ich Frassbilder von *Leperesinus fraxini* Panz. gefunden.

Ips typographus L. hat in diesen Gegenden wahrscheinlich nur eine Generation, da ich auf den von Juni bis Oktober kontrollierten Fangbäumern Larven, Puppen und dann junge Käfer auf dem Ernährungsfrasse getroffen habe. Ich zweifle, ob in Oktober angetroffene junge Käfer sich noch in demselben Jahre fortpflanzen können. Andererseits habe ich auch noch im November erwachsene Larven, Puppen und junge Käfer zusammen unter der Fichtenrinde gefunden; vielleicht war es eine Geschwisterbrut.
